

DE PAS

Rinus Suijkerbuijk

Wie in Houthem woont kent de *Putweg*. Als jongetje herinner ik mij dat als we post ontvingen, hier niet de adressering *Putweg* maar 'Vroenhof 429'¹ op stond. Wij woonden er van 1942 tot 1954, dus mijn hele lagere schooltijd wandelden we tweemaal per dag, vaak met de kinderen Sleijpen, naar de school van meester Philippi, in het toenmalige dorps-winkelcentrum gelegen.

Rond 1650 was de *Pas* in Houtem een gebruikelijke benaming; van *Putweg* geen spoor. De naam wisselt een aantal keren door de tijd heen. De afkomst van deze benaming blijft ongewis.

Actiefoto uit 1951 met broer Huub als enige werker; de auteur staat onder het (moeilijk te lezen) huisnummer 429.

Feestdag

Op de feestdag van St. Martinus, 11 november 1932, vond de inzegening van het Martinuskapelletje aan de *Putweg* plaats. Het beeld van Sint Maarten en de bedelaar is ontworpen door Charles Vos uit Maastricht. De twee gebrandschilderde raampjes, voorstellende de heiligen Gerlachus en Servatius, zijn door Henri Jonas gemaakt. Het kapelletje werd op initiatief van pastoor Ribbergh gebouwd op de splitsing van de Kromme Steeg met de weg naar de Vroenhof en voormalige (Martinus) parochiekerk van Houthem.

¹ In oktober van het "Heilige Jaar 1950" maakte mijn vader een pelgrimstocht naar Rome. Daarmee was een speciale aflaat te verdienen. Om mijn postzegelverzameling te verrijken stuurde hij een brief gefrankeerd met een complete serie *Speciale Anno Sancto 1950 zegels*; bij aankomst op Vroenhof 429 bleken veel zegels er afgetrokken te zijn. De potloodaantekening dat de brief beschadigd te Houthem was ontvangen, was een schrale troost.

Martinuskapelletje, 2012 (foto: Fons Heijnsens)

Het kapelletje moet overwegend in de vrije natuur hebben gestaan. Naast het kapelletje lag toentertijd alleen het woonhuis van de familie Schouteten-Duchateau, daarna van de familie Sleijpen, die ‘het dagelijks onderhoud’ van de kapel op zich namen. Het zou nog tot de jaren '50 duren voordat de lintbebouwing aan de westzijde van de *Putweg* op gang kwam.

Bebouwing

Oorspronkelijk lag er westwaarts aan het begin van deze weg een boerderij, die voor 1928 gesloopt werd. Op de kruising met de Kromsteeg lag een klein huisje.

Pas rond de komst van de rijksveldwachter Alexander Hubertus Suijlen werd in 1929 de bebouwing aan de westzijde van de *Putweg* in gang gezet, gevolgd door de bouw van een dubbelpand voor de familie Schrooders-Beckers in 1931. Deze woningen waren niet op het electriciteitsnetwerk noch op de openbare waterleiding aangesloten; de rijksveldwachter werd wel van een telefoon-aansluiting (no. 36) voorzien. In 1947 verschenen langs de ongeasfalteerde kiezelweg de eerste houten palen met electriciteitsdraden. Het duurde daarna nog tot 1953 voordat er een aansluiting op het waterleidingnet werd gerealiseerd. Deze ontwikkeling bracht de bouwlust op gang en het was Leo Mulders die er het eerste na-oorlogse huis bouwde, waarna aan het einde van de vijftiger jaren de bouwwoede toesloeg en de hele *Putweg* aan de westzijde geheel werd volgebouwd. Ondanks vele pogingen werden bouwvergunningen aan de oostzijde van deze weg systematisch geweigerd; de drinkbeek vormt nu nog de oostelijke begrenzing.

Huis fam. Suijlen, genaamd
Huize de Pas

Een sprong in de tijd: Hoe 'heet' die weg eigenlijk?

Op 19 mei 1939 doet de heer Suijlen een verzoek aan de gemeenteraad ² om officieel deze weg van een naam te voorzien. Hij krijgt herhaaldelijk brieven en andere stukken op zijn huisadres (Wijk D nummer 431) toegestuurd met verschillende buurt- of straatbenamingen, o.a. Putweg, Pasweg, Kromsteeg, St. Martinusweg, Kleibroek, [Vroenhof] enz.

Sint Martinus was de patroonheilige van de vroegere parochiekerk van Houthem (gelegen aan het begin van deze weg aan de doorgaande weg van Meerssen naar Valkenburg). Aan de patroonheilige, Sint Gerlachus, van de huidige parochiekerk, is een straatbenaming toegekend, namelijk de St. Gerlachusstraat. Aangezien ter nagedachtenis van Sint Martinus nog geen straatbenaming in de gemeente is vergeven wordt verzocht zich ervoor in te spannen om de benaming van *Putweg* te vervangen door 'St. Martinusweg', daar de ligging van deze weg tussen oude Parochiekerk en het St. Martinus-kapelletje daarvoor juist in aanmerking lijkt te komen.

De gemeente wil 'St. Martinusweg' als benaming voorstellen maar vraagt in een brief van 23 juni 1939 toch maar aan de "Rijksarchivaris te Maastricht" wat eventueel inzake de naam *Putweg* in het Rijksarchief bekend is.

Op 3 juli 1939 antwoordt de rijksarchivaris Panhuijsen dat de naam *Putweg* niet is gevonden. Wel is in de legger van Houthem uit 1777 de benaming 'op den Putt' gevonden, maar in de beleiding (schouw) van wegen in het jaar 1698 komt de naam de *Pas* al voor, terwijl in 1777 ook Passtraat en *op den Pas* voorkomen. Ook Pasbeempt, Pasweg en *aan den Pas* worden in eigendomsoverdrachten vermeld. De conclusie is dan ook dat zeker van 1698 tot circa 1830 deze weg de *Pas* werd genoemd.

² RHCL Maastricht; Archief Gemeente Houthem 40.006 inventarisnummer 126

1777.											
De Weduwe Peter Somers											
Renvoien tot Re- pertorium.	N ^o .	Situatie en Reygenoten.	Groote der Landeryn								
22 Sep. d. 1773. 29	373	Item noth een stuk land genaemt op den putte reijgent, sonnen op ganc de heer Fauveur onderganc Joseph Patters	<table><tr><td>a. g. a. r. d.</td><td></td></tr><tr><td>17</td><td>1/2</td></tr><tr><td>1</td><td>10</td></tr><tr><td>16</td><td>1/8</td></tr></table>	a. g. a. r. d.		17	1/2	1	10	16	1/8
a. g. a. r. d.											
17	1/2										
1	10										
16	1/8										

Leggerboek 1777

Tevens raadt de Rijksarchivaris aan om steeds zoveel mogelijk de oude historische namen van de straten en wegen te behouden; want daarmee blijft tevens een deel van het eigen karakter en de eigen aard van Limburg zelf behouden.

Op 5 september 1939 brengen B. en W. van Houthem middels een 'BEKENDMAKING' ter openbare kennis, dat de benaming van den openbaren gemeenteweg genaamd de *Putweg* bij besluit van den Gemeenteraad d.d. 29 augustus 1939 is veranderd in de *Pas*. De heer Suijlen krijgt de mededeling, als antwoord op zijn verzoek aan de gemeenteraad, dat er geen aanleiding is gevonden om de naam de *Putweg* te veranderen in St. Martinusweg. Wel besloot de Raad die benaming op historische gronden te vervangen door de *Pas*.

Beleidinge 1650-1653 ³

Rond 1650 was de *Pas* in Houtem een gebruikelijke benaming.

Op 20 juni 1652 werden in Houtem de wegen en stegen 'gerechtelijk' geïnspecteerd door een vertegenwoordiger van de Luitenant voogt van de Lande van Valkenburg met de Houtemse schepenen Andries Walthouwers en Jan Meessen. Bij deze 'beleidinge' werd gecontroleerd of de beken voldoende schoongehouden waren en de wegen, paden en bruggen voldoende onderhouden. Wie niet gezorgd had dat het weggedeelte, naast zijn eigendom, vrij en voor de voorgeschreven breedte begaanbaar was, diende de zaak ten spoedigste (bijvoorbeeld binnen 6 dagen) in orde te brengen, en kreeg een boete.

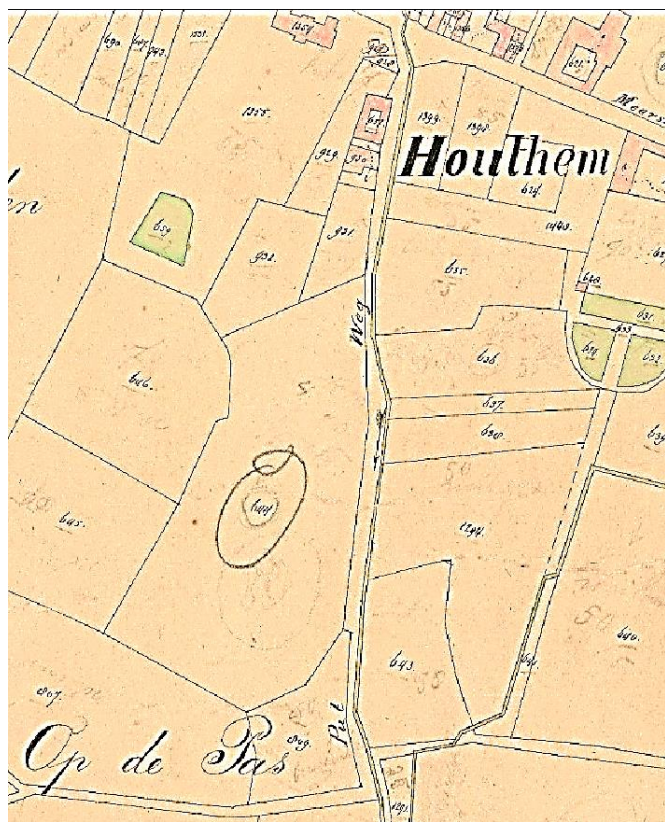
Tussen het huis van Willem Stassen werden er vanaf de Crom Steege tot op den *Pas* te Houtem geen fouten gevonden. Vanaf de *Pas* tot op de Geul-passage gevisiteerd bleek echter de weg de behoorlijke breedte niet te hebben

³ Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage; Archief Staten Generaal inv.nr 12.645

en de doorgang zelfs dichtgemaakt. Een zekere Jan Crombach kreeg een boete en moest de weg openen en op breedte brengen.

Vanaf de *Pas* naar [de Martinuskerk van] Houtem bleken wilgenbomen de weg half te versperren; die moesten door dhr. Walthouwers geruimd worden en hij mocht het geruimde hout dan wel zelf houden. Vanaf de *Pas* verder door de Crom Steege tot de weide van ene Dries Coninx bleek de steeg zelfs dichtgemaakt en gesloten: dat leverde een flinke boete op en de gemene (openbare) steeg moest worden geopend. De beek van Houthem *op den Pas* naar de Geul bleek 'niet geopend en die passage bijna gesloten zodat niemand meer kan passeren; de pastoor en Aert Jaspers (eigenaren van de belendende percelen) kregen een forse boete en moesten aan het werk'.

Saillant detail: In verband met de onderhandelingen over het Partagetractaat dat in 1661 tot stand kwam, waren diverse stukken uit de Landen van Overmaze naar Den Haag 'opgezonden' en werden nimmer aan de eigenaren, waaronder de Schepenbank Houthem, geretourneerd.

Uitsnede
Putweg en Op
de Pas, uit de
Minuutkaart
Houthem
1842

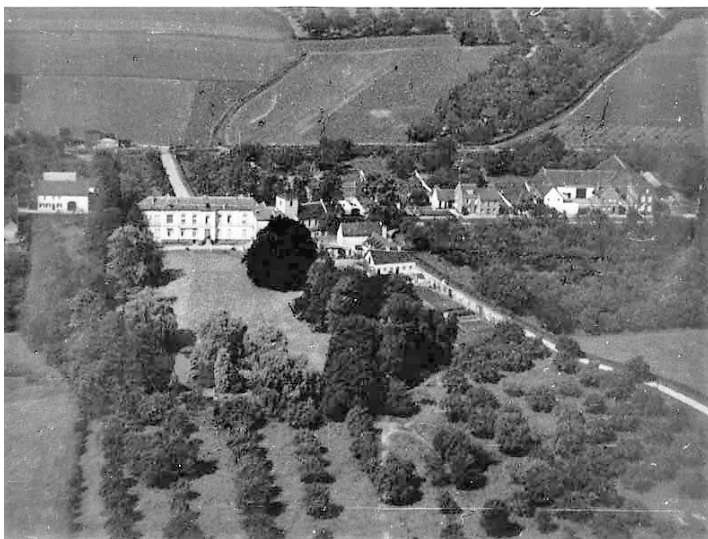
De gemeenteraad van Houthem heeft dan wel op 29 augustus 1939 de naam van de *Putweg* officieel gewijzigd in de *Pas*, maar de praktijk blijkt weerbarstig. In de praktijk werd, zoals eerder genoemd, voor de adressering van ons huis 'Vroenhof 429' aangehouden. Bij de huizenvernummering in de gemeente Valkenburg-Houthem van 1957 werd officieel de naam *Putweg* geïntroduceerd voor deze zijweg van de Provinciale weg, die op dat gedeelte in Vroenhof werd gewijzigd. Men kan zich afvragen waar de 'put' die naar deze weg zou leiden gelegen kan hebben. Met een kabbelende drinkbeek naast de weg, en vlakbij forellen in de snel stromende Geul, had men een waterput toch niet nodig.

En wat betekent de *Pas* eigenlijk?

In bergachtig gebied zijn er bergpassen; men passeert iets. Voert het terug op een oude oversteekplaats door de Geul in een oud 'Romeinse weg tracé'? Bijvoorbeeld vanaf Raar naar de Musschenput in Geulhem via de Haagwilder af naar Bemelen, verder zuidwaarts?

Gemeentebesturen lopen niet aan de leiband van historici. Vaak ontbreekt historisch besef. Ook kan niet uitgesloten worden dat men toentertijd door het algemene spraakgebruik al zo vertrouwd was met de naam *Putweg* dat men niet beter meer wist:

het Kadaster had die naam namelijk al op de oorspronkelijke minuutkaart van circa 1840 genoteerd.

Bebouwing langs de weg naar Valkenburg. Met links kasteel 'Vroenhof'.
Fotocollectie GAM, nr. 14647. Jaar onbekend.